

تبیین جایگاه مولفه غنای حسی در ایجاد حس تعلق به مکان

حوریه سیل سپور^۱، مهسا صیاد^{۲*}، بهرننگ مرادی^۳، فریمه دوکوشکانی^۴

۱- کارشناس ارشد معماری داخلی، دانشکده‌ی هنر و معماری تهران جنوب، horieseylsepour@gmail.com

۲- کارشناس ارشد معماری داخلی، دانشکده‌ی هنر و معماری تهران جنوب، mahsasayad90@yahoo.com

۳- دکتری معماری، عضو هیات علمی گروه پژوهشی مطالعات محیط و انسان، mfn.co@chmail.ir

۴- دکتری مطالعات روانشناختی خانواده، عضو هیات علمی گروه پژوهشی مطالعات محیط و انسان، f.dokoushkani@gmail.com

چکیده

انسان به کمک کانال‌های حسی متعدد (بینایی، شنوایی، بویایی، چشایی، و لمسی) از محیط تجربه کسب می‌کند. فضاها علاوه بر جلوه‌های تجربی، حاوی ویژگی‌های محسوس دیگری نیز هستند که می‌توانند با تحریک حواس پنجگانه مخاطب، منشا برانگیختگی احساسات و شکل‌گیری خاطرات فرد گردند. بنابراین، یکی از راه‌های ارتقاء کیفیت فضا افزایش غنای حسی محیط به منظور به کارگیری تمامی حواس با هدف ایجاد حس تعلق به مکان برای استفاده‌کنندگان از آن فضا می‌باشد. توجه به این حس که عاملی اساسی در شکل‌گیری ارتباط بین استفاده‌کنندگان و محیط است، در نهایت منجر به ایجاد محیط‌های با کیفیت‌تر می‌گردد. هرچند جایگاه مولفه غنای حسی در ایجاد حس تعلق به مکان اهمیت بسیار زیادی دارد، ولی تاکنون هیچ تحقیق جامع و کاملی در این خصوص صورت نگرفته است. در واقع شناخت جایگاه این مولفه می‌تواند در راستای بهینه طراحی کردن محیط که منجر به افزایش حس تعلق به مکان می‌گردد، تاثیرگذار باشد. در تحقیق حاضر، ضمن تبیین ابعاد مختلف حس تعلق به مکان، نقش عوامل کالبدی و محیطی موثر بر آن بررسی شده و سپس، به چگونگی تاثیر غنای حسی بر حس تعلق به مکان پرداخته می‌شود. هدف کلی این پژوهش تبیین جایگاه مولفه غنای حسی به عنوان یک عامل موثر در ارتباط بین اطلاعات محیطی و پروسه ادراک ذهنی است. در این تحقیق که از نوع کیفی می‌باشد، اطلاعات مورد نیاز به شیوه‌ای نظام مند از اسناد معتبر حاصل شده و اطلاعات به دست آمده به شیوه تحلیل محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج تحقیق علاوه بر اینکه باعث توسعه ادبیات تحقیق در زمینه موضوع می‌شوند، نشانگر این مطلب است که طراحان محیطی (معماران، شهرسازان) به منظور افزایش کیفیت حس تعلق به مکان بایستی به اهمیت تقویت غنای حسی و جایگاه آن در افزایش حس تعلق به مکان دقت نظر بیشتری داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: حس تعلق به مکان، عوامل کالبدی_ محیطی، غنای حسی، حواس پنجگانه

۱- مقدمه

یکی از معانی مهم در ارتقای کیفیت محیط‌های انسانی، حس تعلق به مکان است. این حس که عامل مهمی در شکل‌گیری پایه‌های ارتباطی استفاده‌کنندگان و محیط است، در نهایت منجر به ایجاد محیط‌های با کیفیت نیز خواهد شد [۱]. حس تعلق به مکان به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط و احساسات کم و بیش آگاهانه آن‌ها از محیط خود است که شخص را در ارتباطی درونی با محیط قرار می‌دهد، به طوری که فهم و احساس فرد با زمینه معنایی محیط پیوند می‌خورد و یکپارچه می‌شود. این حس عاملی است که موج تبدیل فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می‌شود. از مفاهیم فرهنگی مورد نظر مردم، روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه در مکانی مشخص حمایت می‌کند و باعث یادآوری تجارب